

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 28 december 2004

B 2600-02

KLAGANDE

Riksåklagaren

MOTPART

MA

SAKEN

Otillåten miljöverksamhet

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Övre Norrland, avd. 1, dom den 5 juni 2002 i mål B 213-01

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen dömer MA för otillåten miljöverksamhet till böter.

MA har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Bakgrund

MA åtalades för att hon den 10 april 2000 på X-vägen i Vindelns kommun startat kroppsvårdsrörelse i lokal där allmänheten yrkesmässigt erbjöds hygienisk behandling. MA erkände att hon tagit en lokal i bruk för hudvårdsbehandling innan anmälan gjordes till miljönämnden men bestred ansvar för brott.

Tingsrätten fällde MA till ansvar men eftergav påföljd med stöd av 29 kap. 6 § brottsbalken. Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade att MA skulle dömas till dagsböter. MA bestred ändring. Hovrätten ändrade tingsrättens dom och ogillade åtalet.

Avvisningsfrågan

Det har i målet framgått att MA redan före tingsrättens dom hade ålagts att för överträdelsen betala miljöstraffavgift till staten med 5.000 kr. Fråga har uppkommit om åtalet bör avvisas på grund av att MA annars skulle bli lagförd två gånger för samma brott, något som skulle strida mot den inom straffprocessrätten grundläggande principen om förbud mot dubbel lagföring och bestraffning (*ne bis in idem*).

Enligt intern svensk rätt är en miljöstraffavgift inte att anse som en straffrättslig påföljd. Rättegångsbalkens regler om brottmålsdomens rättskraft (30 kap. 9 § första stycket) utgör därför inte något hinder mot att pröva åtalet. Avvisningsfrågan måste emellertid bedömas även med utgångspunkt i artikel 4 punkt 1 i det

sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen som numera gäller som lag här i landet. I denna bestämmelse föreskrivs att ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.

Högsta domstolen har tidigare prövat bestämmelsens tillämplighet när det gäller förhållandet mellan skattetillägg och talan om ansvar för skattebrott. I rättsfallen NJA 2004 s. 510 I och II fann domstolen att bestämmelsen i och för sig är tillämplig i detta förhållande samt att detta torde gälla oavsett om beslut om skattetillägg fattas före eller efter ett brottmålsförfarande. Detsamma måste antas gälla även i förhållandet mellan miljöskaktionsavgifter och talan om ansvar för miljöbalksbrott. Det avgörande för om ett slutligt beslut om miljöskaktionsavgift utgör hinder mot en straffrättslig prövning av den gärning som låg till grund för avgiften blir då om det straffrättsliga förfarandet kan anses avse samma brott som det som låg till grund för beslutet om miljöskaktionsavgift.

Europadomstolen har i ett avvisningsbeslut den 14 september 2004 i målet Rosenquist mot Sverige (ansökan nr 60619/00; ej publicerat i rättsfallssamlingen) behandlat motsvarande fråga när det gäller förhållandet mellan skattetillägg och talan om ansvar för skattebrott. Med hänvisning till att det för straffrättsligt ansvar, men inte skattetillägg, krävs uppsåt eller grov oaktsamhet samt att straffets och skattetilläggets ändamål skiljer sig åt fann domstolen att de brott som prövades i de olika förfarandena var helt fristående och skilde sig åt i sina väsentliga element. Bestämmelsen i tilläggsprotokollet ansågs således inte hindra att samma objektiva omständigheter lades till grund för prövning både i ett förfarande angående skattetillägg och i ett rent straffrättsligt förfarande.

Miljösanktionsavgift påförs, i likhet med skattetillägg, utan något krav på uppsåt eller oaktsamhet medan miljöbalks brott, i likhet med skattebrott, förutsätter sådan subjektiv täckning. Att det för ansvar för otillåten miljöverksamhet, som åtalet avser, är tillräckligt med oaktsamhet medan ansvar för skattebrott förutsätter åtminstone grov oaktsamhet kan inte i sig antas vara tillräckligt för att motivera en skillnad när det gäller tillämpningen av bestämmelsen i tilläggsprotokollet. Härtill kommer att det får anses föreligga stora likheter mellan skattetillägg och miljösanktionsavgifter vad gäller sanktionernas ändamål. Några andra särskilda omständigheter som skulle kunna medföra att de ställningstaganden som Europadomstolen gjort beträffande skattetilläggen inte är tillämpliga på miljösanktionsavgifter synes inte föreligga. För att med hänvisning till Europakonventionen underkänna den ordning som gäller enligt intern svensk reglering bör det också krävas att det finns klart stöd för detta i konventionen eller i Europadomstolens praxis (jfr NJA 2000 s. 622).

Bestämmelsen i Europakonventionen om *ne bis in idem* kan således inte anses innebära att ett slutligt beslut om miljösanktionsavgift utgör hinder mot att därefter lägga samma objektiva omständigheter till grund för en talan om straffrättsligt ansvar.

Detta innebär att den i målet förda ansvarstalan inte skall avvisas.

Frågan om ansvar för den åtalade gärningen

I enlighet med hovrättens dom har MA av oaktsamhet underlåtit att göra den föreskrivna anmälan till miljönämnden. Frågan är om gärningen kan anses ringa och därmed faller utanför det straffbara området.

I lagmotiven till miljöbalkens straffbestämmelser anges att ansvarsfrihet bör komma i fråga endast när gärningen vid en samlad bedömning framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att omedelbart skyddas genom straffansvaret (prop. 1997/98: 45 del 1 s. 530). Viss ledning för hur prövningen bör ske när det gäller att avgöra om en gärning skall anses ringa kan hämtas från rättsfallet NJA 2004 s. 164, som avsåg åtal för tjänstefel. Där framgår att vid en sådan prövning samtliga omständigheter skall beaktas, vilket innebär att inte endast objektiva faktorer är av betydelse utan också den grad av oaktsamhet som gärningsmannen visat.

Till grund för anmälningsskyldigheten ligger samhällets intresse av att utöva kontroll över sådan verksamhet som typiskt sett kan vara farlig för miljön (a. prop. s. 527). Med detta synsätt kan den underlåtna anmälan inte ses som en i objektiv bemärkelse obetydlig avvikelse från normen. Såvitt framgår av utredningen har emellertid MA innan hon startade verksamheten gjort ansträngningar för att se till att den skulle bedrivas i enlighet med gällande regler, t.ex. genom att utbilda sig i att driva eget företag och att ta kontakter med kommunala företrädare. Hon har trots detta inte fått kännedom om anmälningsskyldigheten.

Vid en samlad bedömning är den gärning MA gjort sig skyldig till att anse som ringa. Den skall därför inte medföra straffansvar.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Thorsson (skiljaktig), Victor, Nyström (referent) och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Wartin

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2004-10-27Mål nr
B 2600-02

Justitierådet Thorsson är skiljaktig i avvisningsfrågan och anför:

”Miljösanktionsavgift påförs, i likhet med skattetillägg, utan något krav på uppsåt eller oaktsamhet medan miljöbalks brott, i likhet med skattebrott, förutsätter sådan subjektiv täckning. Ansvar för otillåten miljöverksamhet inträder emellertid redan vid enkel oaktsamhet, medan ansvar för skattebrott kräver grov oaktsamhet. I fråga om skattebrotten har Europadomstolen uttalat – senast i fallet Rosenquist mot Sverige, ansökan nr 60619/00, den 14 september 2004 – att förutsättningarna för skattetillägg respektive ansvar för skattebrott är helt fristående från varandra och skiljer sig åt i sina väsentliga beståndsdelar (”were entirely separate and differed in their essential elements”), eftersom ansvaret för skattebrott kräver uppsåt eller grov oaktsamhet (”culpable intent or gross negligence”).

När en näringsidkare åtalas med åberopande av 29 kap. 4 § miljöbalken för att själv ha underlåtit att göra en anmälan, med påstående endast om enkel oaktsamhet, är det emellertid mycket svårt att se att den gärningen skulle vara helt fristående, och i sina väsentliga beståndsdelar skilja sig, från den underlåtenhet att göra anmälan som kan föranleda – och i detta fall har lett till – att miljösanktionsavgift tas ut av näringsidkaren själv med stöd av 30 kap. 1 och 2 §§ samma balk (jfr i fråga om skatte- och tulltillägg i fall av enkel oaktsamhet vad Lagrådet anfört enligt prop. 2002/03:106 s. 332 f.). Enligt min mening är åtalet i ett sådant fall inte förenligt med förbudet mot dubbel lagföring i artikel 4 i protokoll nr 7 till Europakonventionen. Åtalet skall därför avvisas.”